

ACC. N:R M. 15664 : 1-31.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *falkskoll. Olof Carlberg, Malmö*
(f. år 1883, Fågeltorps m.)
Härad: *Mbo* Berättare: *Edna Nilsdotter av Kärnagården*
Socken: *Fågeltorps* Berättarens yrke: *bondehustru*
Uppteckningsår: *1962* Född år *1846* i *Kärnagården, Fågeltorps m.*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal - och personhistoria. s. 1-31.

Lu F 117

13/9-62

Skriv endast på denna sida.

F Å G E L T O F T A S O C K E N .

(LOKAL - OCH PERSONHISTORIA).

N A T U R F Ö R E T E E L S E R .

Egentligen finns det knappast några mer märkliga platser inom socknen. Någon sjö finns inte. Mest sjöliknande vatten utgöra slottedammarna vid Kronovall, vilka möjligen kunna vara resterna av en mindre insjö, som sträckt sig österut över den närbelägna mossen Nyttöppet. Denna har nämligen torrlagts genom "kanalen", ett ansenligt dike, som torde ha grävts för omkring 100 år sedan. Det därigenom uppkomna torrlagda området fick antagligen då namnet Nyttöppet, som kan tydas som "den nya täppan". Den är runt om omgiven av skog. Den nyssnämnda kanalen leder vattnet söderut till Nybroåns källarmar, men som en sägen har jag hört, att Kronovall (eller dess föregångare) under medeltiden skulle haft sjöförbindelse åt öster till Kivik eller Vitemölle. Nyttöppet skulle då vara en sista rest av denna vattenväg, som skulle ha funnits på drottning Margaretas tid. Då skulle Kronovall ha varit ett slags hamnplats för Stora Topphem, som av fru Yda Petersdotter till Gladsaxe donerades till drottning Margareta 1398. Enligt sägnen skulle drottningen också tidvis ha uppehållit sig på St. Topphem. Något belägg för att så skulle ha varit förhållandet, har upptecknaren ej

Luf 117

all,

kunnat finna, men att hon kan ha besökt sin nya egendom och velat bese den, förefaller ganska troligt. Hon hade fått egendomen som sin privata egendom av sin särdeles goda vän fru Yda, men den övergick senare i statens ego och är allt fortfarande kronoegendom. Nuvarande arrendatorn, som är innehavare i tredje led av bostället, har antagit gårdens namn ~~Topp~~hem som släktnamn.

Det har även funnits ett Lilla Topphem i Fågeltofte. Det gränsade till Stora Toppem och utgjordes av två mindre hemman, varav det ena var kyrkohemman. Det hade testamentariskt till kyrkan år 1400^{av} en Herr Peder Nielsson till Huzö. Det står upptaget som kyrkojord in på 1800-talet, men kom sedan genom någon transaktion att lyda under Kronovall. När godset under 1880-talet avhyste arrendatorerna i Månslunda och uppförde en plattgård, Månslundagården, som skulle brukas direkt under huvudgården, revos arrendegårdarna ned och bland dem också Lilla Toppem, det forna kyrkohemmanet. Därmed var dess saga all.

Det är för övrigt oklart och outrett hur Kronovall kommit i besittning av all den jord, som det rådde över. Under 1800-talet lydde ej mindre än 5/6 av socknens jord under godset, och vid sockenstämmorna kunde greven eller hans ombud i kraft därav bestämma allt efter sin vilja. Under 1800-talet lär kyrkorådet sökt hävda sin rätt till Lilla Toppems kyrkojord, men torde väl inte kunnat

uppvisa erforderliga åtkomsthändingar (skiödebrevet^R var ju utfärdat för när-
 mare 500 år tillbaka), varför greven på Kronovall tillerkändes äganderätten
 till kyrkohemmanet. Även tre andra kyrkans jordlotter, som voro obebyggda s.k.
 fästor, en i Frörum, en i Bondrum och en i Fågeltofta by, ha kommit att lyda
 under Kronovall, liksom också 5 gårdar i Bondrum, som tillhört Sankt Olofs
 kyrka. Dessa fem gårdar försåldes år 1435 till Sankt Olofs kyrka av väpnaren
 Nils Muus från Rygge socken i Norge. De utgjorde tillsammans med en gård och
 en fästa i Onslunda socken den ovannämnde väpnarens moderne arv. I De äldste
 danske Archivregister har jag funnit den här nedan återgivna köpehandlingen:
 Sankt Olof den 5 sept. 1435. "Väpnaren Niels Muus i Rygge socken i Norge säl-
 jer till S:t Olufs kyrka sitt moderngods i Albo häradt jämte en gård och en
 fäst^a i Onslunda."

"Alle meen thette breff see aeller høre helss jak Niels Mus. vaebnere, bo-
 ende j Norche j Rigge sogn j een gard hedher Nora, evindelige met Gud och
 kundgiör jak alle maen saa wel närwärende som kommeskullende, at jak wed^{er}kenner
 mak met thette myt obne breff haffuer solt til evindelig eyaa Sancte Oluffs
 kirkae innen Lunekende i Alboheret i Lunde bescopsdome, hwilken kirke warge nw
 er Morten Swsth, alt myt moderne godz liggiendes innen Albohaeret i Fulstoffte

sogn innen een by, som haeder Bonrwm, saa meghet som faem garde oh two fester,
i hwilka garde nw boer, j then enae en god man hedher Tiaersing Degn, han
giffwer hwart aar en halff lödemarck til landgille, annen gard nw j boer
Nisse Jensen, han giffwer oc en halff lödemarck, treje innen boer Michel Niels-
sön, han giffwer en grott oc tywe, fiaerde jnnen boer Irwelss, han giffwer two
skilling grott till landgille, ffaemte jnnen boer Jeness Hagenssön, han giffuer
een grott oc tywe, Ffremdeles en gard, liggendes j Ingelstaede haeret j Ons-
lunda, hwilkøn en god man boer j, Fader Jenssön, oc han giffuer tre skilling
grott til landgille oc en fästa, liggende nör twert upp til, met alt sin till-
legelsee, som aer ager oc aeng, skog oc marck, uddreffit oc feske-watn, hart oc
blöt, vott oc tywt j alle markae oc enthet wdentaget. Ffremdeles binder jak,
fore:e Niels Mwss mek oc mynae arffwinge at frij for:de Sanctae Oluffs kirke
thet for:de godz for waers mans tiltall, som nw aere aeller kommeskulende, födde
eller ofödde, for uden all hinder. Till ythermere witnessbyrdh haenger jak myt
in-seglae for thette breff, tilbedende gode manss, so som aer her Laurens,
deghen i Albohaeret, her Henrik Gerissön, riddere j Glaemingae, her Jon Bing j
Smetatorp, Saxe Karlssön, waebnere i Gyrsness.- Datum Lunekene anno dominj
MCDXXXV feria secunda proxima ante festum natiuitatis Marie uirginis gloriöse

sub sigillis prediktorum in testimonium premissorum.

(Efter vidimation å pergament af den 2/1 1506 av Abboten Peder Bertelssen i
i Helgeandskyrkan vid Lund m. fl. av tvenne bref af 1435 5/9 och 6/9 på
fem gårdar och två fäster i Bondrum i Fågeltofta socken och på en gård och
en fästa i Onslunda, hvilka väpnaren Niels Muus i Rygge socken i Norge
sålt till Sanct Olofs Kyrka i Lunkende.)

Som framgår av det anförda har såväl Fågeltofta som Sanct Olofs kyrkor
haft åtskillig egendom i Fågeltofta, men allt synes ha tagits av Kronovall.
När och på vad villkor detta skett är oklart och torde bli svårt att utre-
da. Kan det möjligen ha haft samband med det s.k. Bornholms vederlag? Kro-
novall grundades under Skånes danska tid år 1643, av den danska adels-
mannen Falk Lykke, som då sammanslöt fem gårdar i Fågeltofta till en sätes-
gård Cronewold-gård, nuvarande Kronovall. Falk Lykke var även herre till
Bollerup och Gärsnäs samt länsman på S:t Peders kloster i Lund. Efter hans
död förblevo Kronovall och Bollerup under samma regim lång tid framåt. Då
förekom (troligen vid arvskiften) egendomsbyten dem emellan. Så omtalas t.
ex., att samtliga av mig här ovan uppräknade kyrkojordar och fäster ^{i Fågeltofta}
1754 blevo tagna till Bollerup. Hur detta kunnat ske med kyrkans egendomar,

är ofattbart. Men det var icke endast kyrkans donationsjordar, som gingo förlorade. Även präst- och klockaregårdarna synas ha gått samma väg. Det har nämligen funnits både präst- och klockaregård i såväl Fågeltofta som Eljaröd. Från Fågeltofta kyrka uppgives:

"Fullstoffte kircke i Albo Herrid haffde for nogen tiid lang nogle kirckefester, en vjd Bonrum, en ij Fulstoffte, en ij Frörum, en ij Monslunda, hwilket therris kirckebog klarligen bevisar, oc er Sognemen det vell vitterligt. Och the svare nu til Bulderup".

Både präst- och klockaregård i Eljaröd och Fågeltofta ha tagits av en skild person, som ej var patronus. Även här har Bollerup varit framme.

"Fågeltofta : "Prestegaarden oc degnegaarden i denne sogn er Thagen tiill Bulderup, quo jure nescitur. Prestegaarden oc degnegaarden komme fraa ij her Bendts tiidh, som var min antecessor."

Eljaröd: "Prestegaarden i Elleryd er thagen fraa sognepresten och laggt tiill Bulderup, der tiill haffuer hand leith ij 40 aar mz all herligheden quo jure nescitur. Tiill Elleryd sogn er ingen degngaard men er ochsaa thagen tiill Bulderup."

Från Bollerup måste sedan äganderätten ha återgått till Kronovall, där

greven i slutet av 1700-talet innehade drygt 5/6 av hela socknens jordägor, och därför så gott som enväldigt kunde bestämma vid sockenstämmor och andra sammankomster i såväl kyrkliga som världsliga angelägenheter. Endast i byarna Månslunda och Frörum funnos några självägande bönder kvar, men deras samtagna arealer utgjorde inte mer än 1/6 av socknens hela hemmantal. Allt det övriga, både Fågeltofta kyrkby med alla utägor, Bondrum med det ganska betydande kalkbrottet, Bontofta och Tjörneröd samt mer än hälften av Månslunda och Frörum hade greven lagt embargo på.

Bland de självägande odalmännen i Frörum fanns på 1700-talet en duktig och karaktärsfast man, vid namn Jeppa, som inte ville finna sig i att mista sin gård, ^{välken} ~~den~~ Kronovalls godsherre, ^{även} gjorde anspråk på. Han höll på sin rätt, och det kom till process om äganderätten. Denna blev dyr för Jeppa. Han vågade allt vad han ägde för att få behålla sin gård. Processen drog ut på tiden, och Jeppa höll på att bli rent utfattig. Det gick så långt, att han till sist måste sälja eller pantsätta de sköna dunbolstrar, som förvarades i "kiste-
huset", ärvda och förvärvda, som voro ännade till hemgift åt gårdens döttrar, för att på så vis skaffa medel till processens förande. Jeppas ihärdighet fick omsider sin belöning. Han vann nämligen processen och fick äntligen be-

hålla sin gård i okvald besittning. Denna är fortfarande i släktens ägo, fastän den i ett senare släktled övergått på kvinnolinjen.

N a t u r f ö r e t e e l s e r .

Genom socknen i riktning från söder till norr löper en rullstensås, som utgår strax norr om Frörums by och fortsätter till Fågeltofta skola. Där har skett en förkastning, så att åsen i fortsättningen går ett par hundra meter längre åt öster fram till Bondrums by, där den fördelar sig i en mängd kullar och backar av varierande höjd. Ett stycke ovanför Bondrums by vidtager åter en regelbunden sträcka av den karaktäristiska rullstensåsen, som emellertid längre norrut mot Eljarödsgränsen upplöses i mera oregelbunden moränmark. Denna ås, som på sina håll mätte en 25 - 30 meter i höjd, har givetvis bildats vid isens avsmältning precis som rullstensåsarna i mellersta Sverige, exempelvis i Västmanland. Numera är den vackra åsen, som på en sträcka upp mot Fågeltofta tofta var bevuxen med ståtliga tallar, till stor del raserad. Den har fått tjäna till vägfyllning vid ombyggnaden av riksvägen Ystad - Kristianstad. På åsens sydände fanns för något mer än hundra år sedan en s.k. stabbamölla. Denna ersattes sedermera av en holländsk väderkvarn, som tjänade bygdens befolkning i omkring tre generationer. Den står kvar på sin plats i byn och har

efter väl förrättat värv "pensionerats", d.v.s. den har genom föreningen Skånska Möllors försorg restaurerats och bl.a. försetts med nya vingar, och kan alltså, om så skulle behövas, utföra förmalning åt byinvånarna. Men det blir givetvis mera sporadiskt, ty dels köper man numera mestadels både mjölet och brödet färdigt, och dels ha många lantbrukare installerat kvarnar för elektrisk drift, så att de kunna mala fodersäden åt svin och hästar hemma.

F O R N M I N N E N .

Några egentliga fornminnen har inte Fågeltofta, men på Braskagården i skälet mellan Bondrum och Fågeltofta fanns för c:a 50 år tillbaka en mindre kulle, benämnd "Krabbehög". En sägen förtäljer, att en "greve Krabbe" någon gång i tiden där blivit ihjälslagen och jordad. Högen är numera utjämnad, och jag har ej hört talas om, att man därvid funnit något bevis för, att den skulle vara en gravhög.

Bruaboll är namnet på en annan sägenomspunnen plats inne i Fågeltofta skog.

Den var belägen invid den smala, krokiga väg, som gick genom skogen från Fågel- till Sankt Olof. Den kallades "Fulstauta strede". (Numera går vägen mellan *Fågeltofta* och *Sankt Olof* ~~och Sankt Olof~~ ~~och Sankt Olof~~ förbi Kronovall). Från min barndom minns jag mycket väl den vackra platsen inne i skogen. Vi brukade nämligen "mosa" d.v.s. ta upp torv

på "Gidinjsmose" (=Getinge mosse), och då färdades vi förbi Bruaböl. Det var en betagande vacker plats, särskilt i vårens tid, när den väldiga boken, som pryde platsen, stod nyutslagen i sin skira grönska, och en mångfald av vårblommor prunkade i olika färgnyanser på den öppna platsen däromkring. Boken tronade i ensamt majestät på något avstånd från den omgivande skogen och hade därför vuxit mer på bredden än i höjd. Den sades ha blivit planterad där till åminnelse av en ^{ok}märlig strid, som utkämpats där i förgången tid. Bredvid boken låg ett mäktigt röse av sten, och alltsamman var omgärdat av stengärdesgårdar.

Om den händelse, som givit platsen namn, berättas följande!

Tvenne brudpar, det ena kommande från Fågeltofta och det andra från Sankt Olof, möttes i det smala strädet, som på båda sidor var omgivet af stengärdesgårdar. På den tiden var det allmänt bruk att männen buro vapen, vilka de vid kyrkobesök måste hänga ifrån sig i "vapenhuset". Båda brudföljerna hade sina förridare, som voro beväpnade. Dessa redo mot varandra och krävde, var och en från sitt håll, att det andra följet skulle lämna plats. Då ingendera godvilligt ville ge vika, drogo de sina svärd, för att med desa bereda plats åt bröllopsföljerna.

Bröllogästerna, måhända något upprymda, kunde inte överksamma åse kampen utan blandade sig i drabbningen, i vilken snart allesamman till och med brudar och

"brogemän" deltog. Bataljen lär ha slutat med att bruden i det ena följet och brudgummen i det andra stannade på valplatsen. Hur många av de övriga deltagarna, som där fingo sin bana, förmåler icke historien. Men de fallna begrovos, och över dem uppkastades ett röse av sten, och en bokplanta planterades invid röset. Den bokgiganten, som jag minns från min barndom, skulle enligt sägnen, vara denna ~~denna~~ planta, som följaktligen då skulle varit åtskilliga hundra år gammal. Nu är såväl boken som röset borta, tät granskog har vuxit upp där, och platsen går knappast att känna igen. Av röset har blivit ^{vägfyllning till} ~~skogsvägar~~ skogsvägar.

K A R N A R Y, en prästgård i Fågeltofta.

Äldre personer ha förtalt om en prästgård i "Fulstauta" (Fågeltofta), men ingen har kunnat ge besked om var den legat. Av vad i det föregående anförts, framgår också ovedersägligt, att Fågeltofta haft både prästgård och ^{degsgård} ~~degsgård~~ fastän det nu saknar bådadera. I församlingsböckerna från 1700-talet omnämnes dop och vigslar, som hållits i prästgården i Karnary. Anteckningarna äro gjorda av en pastor Jöns Brorström, som tydligen var bosatt där. Själva Fågeltofta upphörde som bysamhälle omkring 1870-talet, då Kronovall avhyste arrendatorerna och de flesta gårdarna revos. Men Kärrgården fick bli kvar.

På dess ägor finns en kärrhåla, som i slutet av 1800-talet kallades Karnarykorrhån och där i närheten fanns också lämningar efter bebyggelse, murrester, inhägnade täppor m.m. Sannolikt har den nyssnämnda prästgården Karnary legat där i närheten. Namnet är tydligen härlett av kvinnonamnet Karna, som var mycket vanligt där i bygden på 17-1800-talet.

T-J Ö R N E K U L L.

På en högt belägen åker på Kärragårdens ägor ligger ett röse med en stor sten i mitten och lite småkratt och "tjörne"-(haktorn) runt ikring. Den kallas Tjörnekull och säges vara gömställe för en skatt. En gammal man, Ola Truedson, som brukade stå vid vägen en bit från Krockehåla och slå sten, påstod sig ha sett hur guld och silver "gliste" under den stora stenen en nyårsnatt, när det var månsken och pysslingarna höllo på och vädrade eller kanske räknade skatten. De syntes ha fasligt brått med att breda ut silvret, men Ola vågade ju inte gå allt för nära. Ett par modiga män från Bondrum, som hört talas om skatten, beslöte emellertid göra ett försök att hämta skatten. De visste, att skatten var bevakad och att det skulle ^{kostar} minst ett liv, om de blev påtagna och rovet misslyckades. Därför hade de tagit med sig en tupp i en korg. Den tänkte de offra, ifall företaget skulle gå i stöpet. Det var ju också ett liv och kunde måhända spara deras. Männen grävde i sitt anletes svett och hade just träffat

på kistan i själva soluppgången, då tuppen gol. En av männen råkade då titta mot hembyn, där solens strålar reflekterades av fönstren, så det såg ut som eldslågor. "Koss, ja tror illen e' lös darr humma!" skrek han till. I detsamma hördes ett väldigt dån och en ofantligt stor svart tjur med guldhorn kom rusande rakt emot dem. Mannarna blevo som förlamade, dånade av och föllo omkull. När de kommo till sans igen, var gropen, de hade grävt, igenfylld, korgen med tuppen låg krossad en bit därifrån, och tuppen hade sålunda fått offra sitt liv för skatt-sökarna. De gjorde aldrig mer något försök att gräva upp skatten.

ÖDEHEMMAN OCH SKATTEFYND.

Vid slutet av 1600-talet och början av 1700-talet blevo många torp och hemman öde. Anledningen härtill var de under Karl XI:s sista regeringsår inträffande missväxtåren med hungersnöd som följd, då det hände, att bönder övergav ^{torp och} sina hemman och gåvo sig ut på landsvägarna med stav och säck för att tigga sitt bröd. När sedan under Karl XII:s krig skatter och pålagor samt utskrivningar av manskap än ytterligare utarmade folket, fortsatte denna "flykten från landsbygden", sedan man fått offra såväl den fattiga grödan som djurbesättningen för gäldande av krigsgårderna och därtill måst avstå de unga arbetskraftiga männen, som togs ut till krigstjänst. Barn och gubbar orkade inte med att nöj-

aktigt sköta jorden. Åren gingo och de gamle gingo bort. De, som dragit i fält, blevo i ett stort antal fall borta för alltid. Så t. ex. en ryttare Pär Lööf i Frörum, som följt den svenska hären till Livland och sedan på dess vidare öden, kvarlämnande sin unga hustru Bolla Bengtsdotter på torpet. Han hördes aldrig av mer, hustrun avled och torpet blev öde. I nästan varje socken fanns större eller mindre gårdar, som lågo öde. Det har sagts, att den som ville övertaga ett ödehemman, fick det alldeles gratis, men fick antagligen svara för skatter och avgälder, som kommo på hemmanets lott. I grannsocknen Andrarum fanns i första hälften av 1700talet ett betydande hemman i Sillaröd, som låg öde. Det övertogs av en utsocknes man, som färdades där förbi och fick höra, att det gick att överta (utan köp). Ett annat ödehemman, likaledes i Andrarum, kom i händerna på en familj, som hade haft en säregen tur. Barnen hade strövat omkring i det stora skogsområdet mellan Ilstorp och Trulshärad, kanske för att söka efter kråkägg o.d, som ju är pojkars vana än i dag. Där hade de i en gammal, knotig ek, omgiven av tät snårskog, i en grenklyka funnit en gammal koparkittel, fylld med koppar- och silvermynt. Kitteln eller kruset var väl dolt av kvistar och mossor, varigenom det syntes förvillande likt ett stort fågelrede. Troligen ha pojkarna väntat sig att finna ägg av någon större rovfågel, hök eller vråk, men gjorde i stället den sensationella upptäckten av en skatt, som sannolikt härrörde från snapphanefejden. Den kom väl till pass för den fattiga familjen, som genom fyndet blev i stånd att övertaga och med kreatur och redskap

upprusta ett ödehemman av betydlig storlek. Att såväl byggnader som åkrar befunno sig i ett något förfallet skick, kan man ta för givet, men genom den så lyckligt funna skatten blev det möjligt att iståndsätta och bättra vad som brast i såväl det ena som det andra hänseendet. - Så behändigt kunde man alltså komma i besittning av ett hemman på 1700-talet, om man får tro, vad gammalt folk haft att förtälja härom.

K Y R K A N .

Om kyrkans ålder vet man väl ingenting bestämt, men att den är en av de äldsta i häradet är otvivelaktigt. Det säjes att den ska vara byggd på 1100-talet. I kustbandet, där Vitaby, Södra Mellby och Rörums kyrka^{er} är belägna, var det större risk att förlägga kyrkor, den tid då landskapet ofta var utsatt för härjningar av folk från andra sidan Östersjön. Då var platser som Fågeltofta, Eljaröd och Andrarum, som lågo på betryggande avstånd från kusten, mera tryggade, och det anses sannolikt, att Fågeltofta var en av de första, som uppfördes i bygden. Någon sägen om att kyrkan skulle varit utsatt för stenkast av jättar och troll har jag inte hört, ej heller att det ursprungligen varit meningen att bygga den på annan plats, såsom fallet lär vara med Andrarums kyrka. Denna skulle enligt en sägen ha påbörjats i Illstorp, som ligger unge-

fär mitt i socknen. Men varje morgon, när arbetet skulle fortsättas, var föregående dags arbete raserat, grunden uppriven och stenblock och annat material vräkt undan och kringspritt. Det var trolle från "Höje Rör", som inte kunde lida att få en kyrka så nära sig, och som därför förhindrade bygget genom att under natten förstöra, vad som byggts upp dagen förut. Till sist måste byggherren uppge det fåfänga arbetet och förlägga kyrkobygget till ett "annat rum". Därav skulle namnet Andrarum, som socknen sedan fick heta, ha uppkommit. - Som sagt, något dylikt har ej berättats om Fågeltofta, ej heller har man hört något om någon s.k. "kyrkogrim" eller annat djur, som skulle ha spökat vid kyrkan. Det enda i spökväg, jag kan erinra mig, är att personer påstå sig ha sett ett ungt par vandra i alléen mellan kyrkan och Kronovall med armarna om varandra vid midnattstimmén. Det makabra med synen var, att mannen saknade huvud. Spöksynen skulle, enligt vad som berättas, ha sin förklaring däri, att en domestik på slottet blivit förälskad i en adelsfröken och fått sina känslor besvarade. Förhållandet upptäcktes, men något giftermål kunde ej komma ifråga. I stället kördes den icke önskvärde friaren på porten med strängt förbud att aldrig mer träffa föremålet för sin ömma låga. Men de unga möttes det oaktat i nyssnämnda alle, där de promenerade och lade råd om fram-

17
tiden. De voro unga och oförståndiga, och det visade sig snart, att det blivit följder av de nattliga mötena. Den unga adelsfröken måste uppge, vem som var skuld till hennes olycka. Hon vidgick också, att de planerat att rymma tillsammans. Den unge mannen blev åtalad för att ^{han} skändat en adelsdam och planerat enlevering. Domen blev halshuggning. Icke långt efter dennas verkställighet fann man i slottsdammen liket av den unga grevinnan, som icke kunnat bära förlusten av sin älskade. Detta skulle alltså vara förklaringen till spöksynen med den huvudlöse mannen och hans käresta i Kronovalls alle.

På 1700-talet bedrevs en omfattande kalkbrytning i Bondrum, som sysselsatte mycket folk vid kalkbrottet och ugnarna. Det blev så mycket folk i denna by, att de inte kunde rymmas i den för dem avsedda avdelningen i kyrkan. (Var by hade nämligen ^{sin} särskilda plats i kyrkan med angivna nummer på bänkarna). Man blev därför tvungen att bygga till kyrkan med ett sidoskepp åt norr, vilket fick namnet Bondrumskyrkan. Nu på 1900-talet sedan kalkbruket är nedlagt, har befolkningen i Bondrum återgått till det normala, så att den s.k. Bondrumskyrkan blivit överflödig. Den har därför i senare år avskilts från själva kyrkrummet och inretts till konfirmandrum och expeditjonslokal. Kyrkans tornbyggnad uppfördes 1812. Förut ringdes från en fristående klockstapel.

18

ACC. N:R M. 15664:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Någon tidigare begravningsplats på annat ställe än den nuvarande kyrkogård-
den har ej omtalats. Troligen har kyrkan en gång uppförts på den gamla
kult- och begravningsplatsen från hedenhös, eftersom inga forngravar, run-
stenar eller andra minnesmärken funnits på annan plats inom socknen.

I nordvästra hörnet av kyrkogården strax innanför den norra grinden finnes
en murad gravkammare för de adliga ätterna Hamilton och Sparre, som ^{residerat} regerat
på Kronovall från 1700-talet fram till våra dagar. Nordöstra delen upptages
av ett område, som endast har få gravar, och dessa ha heller inga gravvårdar.
Där begrovos skälmar, missdådare och självspillingar, som ej ansågos värda
en kristlig begravning med klockringning och mässläsning. Där ville inte
vanligt hederligt folk ha gravplats, och fastän där hade funnits plats för
åtskilliga gravar, beslöts i början av detta århundrade att utvidga kyrko-
gården. Detta skedde i östlig riktning mot den där framflytande lilla ån.

Bebyggelse och byaliv.

Hur länge de gamla byarna ägt bestånd är inte gott att säga, men Fågel-
tofta (Fulstoffte) nämnes redan på 1300-talet, likaså Bondrum (Bonrum) och
Frörum. Månslunda är ommänt i ett "skiödebreff" från år 1400 och Bontofta
år 1470 samt Tjörneröd (Tierñry) på 1500-talet. Den gamla kyrkbyn Fågel-

tofta kan numera knappast räknas som by. För omkring 80 - 90 år sedan var det en anseelig by med 12 bondgårdar, en hel del torp och gatuhus samt kyrka och skola. Men de omnämnda bondgårdarna och torpen voro arrende under Kronovalls gods. På 1870-talet blvo arrendatorerna uppsagda, emedan godset beslutat att lägga jorden under sitt direkta bruk. Efter hand som arrendekontrakten gingo ut, måste innehavarna flytta och gårdarna revos ned. Endast tvenne hemman med jordägorna i och omkring den gamla byn, fingo bli kvar. Sålunda kom den forna folkrika byn att bestå av endast kyrkan och skolan, de två återstående arrendegårdarna samt ett par tre gatuhus och ett intill kyrkan beläget stenhus från 1500-talet.

Ungefär samtidigt med utplånandet av Fågeltofta som by blev också den gamla Månslunda by kännbart decimerad. Det skedde genom liknande förfarande som vid Fågeltofta. Arrendatorerna blevo uppsagda och avhystes. Av deras jordbruk bildades en plattgård, Månslundagården, som lades under godsets direkta brukande. Men själva byn fick bli kvar, ty den låg ej på Kronovalls ägor, så att husmän, hantverkare och handlande fingo behålla sina hem okränkta. Dessutom fanns i Månslunda en del självägande bönder, som godsförvaltningen inte hade någon befogenhet över, och därför gick inte raseringen så hårt fram över Månslunda som över kyrkoby. I Bondrum, som också till största delen lydde under Kronovall, slogos några ställen väster om byn tillsammans till Trelleborgsgården. Deras innehavare blevo också avhysta. I Frörum hade en dylik avhysning skett redan vid adertonhundralets början,

då Kronovall indrog de väster om landsvägen liggande arrendeställena och av dem bildade Frörumsgården, som skulle ^{bliva} gamle grevens residens, när han drog sig tillbaka och överlämnade sätesgården åt en yngre generation. För detta ändamålet offerades sålunda också några arrendatorer, som måste flytta från sina med svett och möda odlade brukningsdelar. Men i Frörums ^{by} voro de flesta bönderna självägande och byn låg inte på Kronovalls mark, varför själva byn här förblev intakt.

Ett grustag i Frörum har varit samfällighet för byn, men har ej benyttjats som sådant i minnelse. Att det var samfällighet upptäcktes för en del år sedan, när Kronovall sålde arrendegårdarna till dessas innehavare. Då kom området ifråga att tillföras det hemman, på vars plan det var beläget, och dess egenskap av samfällighet upphörde därmed.

En brydestua fanns på nr 9 Frörum i slutet av 1800-talet, men den låg då raserad och hade troligen inte använts på de senaste 50 eller kanske 100 åren. Men i Bondrum fanns en brydestua, som ännu vid sekelskiftet kom till användning en och annan gång, fastän linodlingen redan då var på upphällningen.

Av möllor fanns, som redan omnämnts, en s.k. stabbamölla norr om Frörums by på rullstensåsens sydände, men den ersattes för c:a 100 år sedan av en holländsk väderkvarn, som uppfördes på Möllebacken mitt i byn. Den ^{nu} har under de senare åren blivit restaurerad och bl.a. försetts med nya vingar.

Även i Månslunda fanns i upptecknarens barndom en väderkvarn, som kunde drivas både med vind- och vattenkraft. Den har nu skattat åt förgängelsen.

Västerut från Månslunda by ligger ett numera bebyggt och uppodlat område, som av gammalt folk vanligen kallades "Kohaen" (kohagen) och ännu i dag kan man få höra omtalas "Monslunga koha" (Månslunda kohage). Namnet torde härleda sig från att detta område tidigare varit betesmark (gemensam) för hela byns kreatursbesättning, som där under tillsyn av byns "höre"-vaktpojke fått gå i bet under sommaren. När sedan arrendatorerna i och omkring byn avhystes, anvisades de att flytta ut och bosätta sig ^{då} och uppodla kohagen, som därigenom lades i kultur.

Ett annat ganska visträckt område öster om Frörums ägor benämnes "Husara-beded". Det har på sin tid använts till betesmark för ryttarnas (husarernas) hästar, den tid när greve Hamilton på Kronovall hade sitt regemente förlagt där. Den tiden fanns det mycket folk i både Frörum och Bondrum, ty såväl manskap som befäl voro bosatta inom socknen, vilket framgår av mantalsförteckningarna.

P E R S O N E R.

En mycket känd och omtalad person var länsman A.F. Montan, Norra Björstorp. Befallningsman titulerades han på sin tid, sen blev titeln kronlänsman och numera säger vi ju lansfiskal. Montan var en riktig kraftkarl, en som var särdeles lämpad att ta hand om bovar och våldsverkare. Det berättas om ho-

nom, att han ensam tog hand om och genompryglade ett helt band av "Svartepettrar"; ett tattarfölje, som var ökänt för tjuveri, slagsmål och varjehanda ofog. Detta skulle ha skett på Kiviks marknad, där tattrarna sin vana likmäktigt velat ställa till bråk. Han hade en väldig respekt med sig. Men en gång råkade han smälla till för hårt på en fånge, som satt "på bekännelse", så att denne strök med. För detta fick han en tids "inomhusvistelse" men återfick efter frisläppandet sin tjänst och blev kort därefter ordinarie.

Montan hade fint väderkorn för affärer och blev snart en förmögen man. När folk kom i ekonomiskt trångmål, visste de, att han kunde hjälpa dem med penninglån eller borgen. Det gjorde han också, men det sades, att han ^{ibland} hjälpte så att han stälpte de som kommit på obestånd. Av sina gäldenärer tog han en försvarlig ränta. Kunde de inte betala på utsatt tid, tog han det förpantade, kreatur eller värdeföremål eller hela egendomen. Den säkerhet, som de måst lämna, hade oftast betydligt större värde, än det lån, han försträckt dem med. Följden blev, att han ^{var} förtjänade mer på att låntagarna kom på obestånd och inte kunde klara av sin förbindelse. Faktum är, att han genom sin "hjälpksamhet" kom i besittning av både större och mindre egendomar och fastigheter. Men han var inte obillig, och om det var någon, som han ansåg kunna och vilja sköta sig, kunde han lämna anstånd, blott de infunno sig på förfallodagen och kunde nöjaktigt förklara varför de behövde uppskov. Min far behövde ett par gånger tillfällig hjälp och uppsökte Montan, som då beredvilligt bistod honom. Deras affärer klarades i bästa samförstånd. När folk klankade på Montan och kallade honom för procentare och blodsugare, tog far honom i försvar och framhöll att han städse var rättvis och pålitlig. Därför fordrade

han också punktlighet och ordhållighet av dem, han hade affär med. Att han mången gång gick hårt och skoningslöst fram mot dem, som av någon anledning ej kunde fullgöra sina avbetalningar enl. avtal, är obestridligt, och han handlade städse så, att det ej blev han, som förlorade utan tvärtom. Men då han strängt höll sig till det ingångna avtalet, var hans handlingssätt oantastligt inför lagen. Montan var inte Fågeltoftabo, men eftersom Fågeltofta hörde till hans distrikt, har jag tagit med honom såsom en för sin tid starkt dominerande personlighet för orten.

När handelstvånget år 1846 hade upphävts, etablerades i Månslunda en av de första lantaffärerna i bygden av en till socknen inflyttad person vid namn Nils Larsson, i dagligt tal kallad "Nils Mäster". Han hade tydligen gott affärshuvud och tjänade så pass, att han inom kort kunde inköpa det hemman i Månslunda by, på vars ägor butiken låg. Varorna tog han huvudsakligen från Hallamölla, som på den tiden innehades av Fru Anna Nilsson, "Stompan", som hon benämndes efter det stampverk, som var anlagt vid vattenfallet. Hon hade upprättat en riktig grossistaffär, som försedde alla de runtom i bygden nyetablerade affärerna med varor. Denna grosshandlarfru förde ett stort hus och umgicks ⁱⁿ jämställd fot med både de grevliga herrskapen på Kristinehov och Kronovall och övriga notabiliteter i orten. Men sedan sonen övertagit rörelsen, gick det utför med det stolta företaget och han blev rent utfattig. Den ovannämnde Nils Larsson, Månslundas förste lanthandlare, var farfar till den kände lantbruksläraren och ^{jordbruks-}entusiasten direktör Nils Larson på Dala.

Dennes fader, hemmansägaren Lars Nilsson, Månslunda, "Lars Mäster" kallad, var en kunnig och beläst man. Särskilt hade han studerat djuranatomi och anlätades ofta vid förekommande sjukdoms- och olycksfall, svårare förlossningar m.m. bland kreaturen i stället för veterinär. Någon kvacksalvare var han dock icke, utan hans förmåga att bota berodde uteslutande på hans ingående kännedom om djurens byggnad, levnadsvanor och behov. I sin ungdom hade han råkat få sitt ena öga utslaget av ett föl, så att han måst skaffa sig emaljöga. Detta gav honom ett martialiskt men något bistert utseende.

Före 1862, då de nya kommunallagarna antogs, var det prästen i församlingen som ledde sockenstämmorna. Genom sin kunnighet och auktoritet kunde han säkerligen öva ett visst inflytande på besluten, men i Fågeltofta var det dock greven på Kronovall, som var den egentligen bestämmande. De övriga stämmodeltagarna hade bara att säga "ja och amen" till vad herr greven behagade förklara som sin vilja och åsikt. Detta blev då stämmans beslut.

Kronovall bildades år 1643 av den danske adelsmannen Falk Lykke genom sammanslagning av fem gårdar i "Fulstoffta", som Fågeltofta skrevs på den tiden. Efter hand ^{utökades} besittningarna, så att säteriet kom att omfatta hela 5/6 av socknens areal. I början av 1700-talet förvärvades Kronovall av generalkrigskommissarien Peter Malmberg, som beskrives som en förständig, arbetsam, erfaren och oförfärad man. År 1712, då danskarna överraskade svenska ~~trupper~~ transportflottan vid Jasmund, räddade han hela den svenska krigskassan och förde den oskadd till Tönningen. Han var sedan förordnad att med de danska krigs-

kommissarierna avhandla om kapitulationens verkställighet och exekution å ömse sidor. År 1819 blev han adlad och introducerad på riddarhuset 1820 under namnet Palmcreutz. Hans son kammarherre Per Palmcreutz lät uppföra den första egentliga herrgårdsbyggningen å Kronovall 1740. Det var ett stenhus, som av allmogen benämndes "Storahus". Det ägde bestånd till på 1890-talet, då det ersattes av det nuvarande slottet, som är uppfört i fransk barockstil enligt plan av professor I.F.Clason.

Den förste innehavaren av det palmcreutzska adelsskapet gjorde Kronovall till fideikommiss för sin ätt. Men denna slöt redan i tredje led med den unge kammarjunkaren Per Palmcreutz d.y., som avled ogift 1764 vid endast 22 års ålder, varefter godset kom att övergå till adliga ätten Hamilton.

Den unge Palmcreutz, som var student i Lund, hade innan han gick bort, velat hugfästa sin ätts minne genom instiftande av det Palmcreutzska stendiet vid Lunds universitet. Han hade dessutom ihågkommit Bjäresjö och Fågeltofta med legat till kyrkor och skolor och donerat en summa av 222 daler 16 öre Smt ^(som) stående kapital, ^{till Fågeltofta.} varav årliga "intresset" skulle utdelas till socknens fattiga. Tomtmark för uppförande av skola i Fågeltofta ingick även i hans "Testamentariska Disposition av den 27 sept. 1764!"

Någon ordnad fattigvård fanns egentligen inte, men greveherrskapet på Kronovall lämnade årligen till julen frivilliga bidrag av spannmål till de mest behövande inom socknen och då främst till godsets underlydande. I övrigt hade de fattiga enligt gammal tradition rätt att gå omkring i socknen och tigga

till sitt uppehälle. Men de förehöllos strängt att ej gå utom sockengränsen för att bettla. Särskilt vid jultiden, när folk höll på med julslakt och julbak, höllo sig "julattiggarna" framme med sina påsar. Då var mor i huset ofta lite mer rundhänt än annars och kunde plocka fram sovel, både färskt och rökt, en halv brödkaka, en liten julaost, ett par grisfötter, pölsa m.m. Ännu i slutet av 1800-talet florerade detta tiggeri rätt allmänt, men som sagt, tiggarna skulle hålla sig inom sin egen socken.

Sedan socknarna genom 1862 års kommunallagar uppdelats på en kyrklig och en borgerlig myndighet, blev kommunalnämndens ordförande en ganska betydande person, fastän vad det gällde Fågeltofta var greven på Kronovall fortfarande den mest dominerande personen. Detta förhållande ändrades, när rösträtten utvidgades, först genom den 40-gradiga röstskalan och sedan med den allmänna rösträttens införande. Ordförandeposten innehades vid sekelskiftet och långt in på 1900-talet av Ola Jönsson i Frörum, en särdeles kunnig och redbar person, som utom befattningen som kom. ordf. anförtroddes en hel del andra uppdrag, ex. i mejeriföreningen, brandstodsbolaget, banken o.s.v. Denne socknens förtroendeman fick ett tragiskt slut. En morgon befanns han liggande död bredvid en soffa med ett djupt sår i magen och en stor blodpol bredvid och under sig. Hur han ljutit döden blev aldrig riktigt klarlagt, men det tyddes som en olyckshändelse. En eldskoffa med ett spetsigt skaft låg nämligen bredvid, och förklaringen blev, att denna stått med skaftet uppåt, och att mannen under sömnen råkat falla ned och därvid fått det spetsiga skaftet i magen, så att han därav förblött under natten. Men denna version förefaller ju dock ganska osannolik.

Bland personer, som spelat en roll i socknens kulturliv i gångna tider, får sockenskolemästaren inte förglömmas. Barnaundervisning förekom inom socknen långt innan den obligatoriska folkskolan kom till. Men skollokaler funnos ej då, utan undervisningen bedrevs i hemmen. Vanligen anställde och avlönade varje by för sig sin lärare. Men det hände även, att samme lärare ambulerade mellan byarna och undervisade en tre-fyra veckor i vardera roten, i likhet med vad som i senare tid praktiserats i våra halvtidsläsande skolor. Lönen utgick huvudsakligen in natura (spannmål) och beräknades efter hemmantal, men hänsyn togs även till antalet barn från varje ställe.

Från år 1710 står i församlingsboken omnämnd en Jon Skolemästare från Bontofta. Samtidig med honom var en Knud Andersson i Fulstofta, död vid 76 års ålder 1738. Han hade varit sockenskolemästare i Fulstofta under 30 år. Efter honom övertogs sysslan av Truls Lundberg, som var kommen från Ystad.

I tre eller möjligen fyra generationer innehades sedan skolmästarsysslan i Fulstofta av släkten Lundberg. Den siste var Sven Lundberg, som tjänstgjorde fram till 1842, när den nya folkskolestadgan trädde i kraft. Men som han ej hade avlagt någon examen och saknade erforderliga meriter, kunde han inte komma ifråga vid besättandet av den ordinarie tjänsten enligt de nya fordringarna. Men hans namn blev ändå knutet till den nya skolan, därigenom att det var han som uppförde den nya folkskolebyggnaden i Fulstofta. Den nya skolan besiktigades vid sockenstämma den 18 dec. 1842. Läraretjänsten ledigförklarades men lockade vid första ansökningstiden endast en sökande, som hade erforderliga examina och meriter för att uppföras på förslag. På förslag av greve Hamilton å Kronovall beslöts då, att ånyo ledigförklara

tjänsten för förslagets fyllande. Detta resulterade i att ännu en kompetent sökande anmälde sig. Med dessa två förklarade stämman sig nöjd. Den 3 september 1843 ^{valdes} till innehavare av den första ord.lärartjänsten i den obligatoriska skolan i Fågeltofta den i första förslagsrummet uppförde folkskolläraren Gustaf Åström fr. Linneryd. Åström var en dugande lärare. Mot barnen ^{han} var fördrande och bestämd men på samma gång vänlig och hänsynsfull, med öppen blick för vars och ens individuella anlag och gåvor, varigenom han snart vann deras aktning och tillgivenhet. Kommunalt intresserad ^{han} anförtroddes fler och fler förtroendeposter i kommunen och blev med tiden en socknens "klockarefar", som allting skulle beställa. Han kvarstod i tjänsten till pensionsåldern in på 1880-talet, då han efterträddes av Alrik Eneroth, också han en mycket duglig lärare, som dock flyttade från socknen efter blott några få år. Efter honom kom Otto Ljunggren 1892. Han höll mönstergill disciplin, men ansågs allmänt vara något för sträng. Han förföll efter blott några år till spritmissbruk, som förskaffade honom "fetthjärta" och lade honom i en för tidig grav. Han efterträddes år 1900 av Otto Löveström, en lugn och förtänksam man, som gjorde sig omtyckt av såväl barn som föräldrar. Men även han avflyttade rätt snart från orten, och så blev det ånyo lärarbyte. Då valdes Emil A. Weingardt, bördig från S:t Olof, till tjänsten. Efter ett tiotal år avflyttade han till Löderup, varefter en tredje lärare med förnamnet Otto blev innehavare av lärartjänsten i Fågeltofta. Då valdes nämligen Otto Nilsson fr. Vallarum. Han kvarstod i tjänsten till pensionsåldern, som för hans del inträffade vid senaste läsårets slut 1962. Från folkskolestadgans tillkomst och till 1962 har alltså Fågeltofta haft sex ordinarie tjänsteinnehavare.

År 1858 beslöt man att uppföra en skola i Månslunda för de barn, som hade för lång skolväg till Fågeltofta. Det var bl. a. Bontofta by, Tjörneröd, Månslunda "ko-

hage" och Stentapp. Skolan var från början avsedd som småskola, och meningen var, att de större barnen skulle undervisas i Fågeltofta skola. Emellertid ändrades snart skolformen i Månslunda till s.k. F-skola, där både små- och folkskolebarnen undervisades av samme lärare. Den förste ord. läraren i Månslunda-skolan blev J.H.Roll, som förut ^{innehaft} lärare- och klockarebefattning i Linderöd. Han pensionerades 1895. (~~omk~~) och efterträddes av Edvard Hasselgren, som samma år utexaminerats från Lund. Men sedan denne två år därefter ~~av-~~avlagt organistexamen erhöll han förenad plats i Brågarp. Till ny lärare i Månslunda utsågs då Ola Alström, utexaminerad från Lund 1897. Han flyttade till Frosta Hammarlunda 1912 och fick till efterträdare i Månslunda Alfred Andersson, född i Tranås, folkskollärareexamen i Lund 1909. Denne erhöll transport till Näsbyholm 1919, varefter tjänsten uppehölls av Anton Persson till 1924, då Ernst Rosqvist tillträdde. Tjänsten indrogs vid kommunsammanslagningen. Lärare Rosqvist hade då erhållit förordnande som rektor för storkommunens skolväsen med placering i Brösarp.

B O N D R U M S G Å R D E N .

En gammal 1700-talsgård i Bondrums by, numera benämnd Bondrumsgården, har blivit flitigt besökt av turister och framför allt av folk, som intresserar sig för gammal bondekultur. Gården, som varit frälsehemman under Kronovall, tillhör numera Albo Härad's Hembygdsförening, som fått den som gåva av grevherrskapet Eskil och Germaine Sparre. Den har således inte inköpts av hembygdsföreningen, som Bertil Ejder uppger i Skånes ortnamn. Den siste arrendatorn, Ola Månsson, skulle avträda arrendet 1935, samma år som hembygdsföreningen bildades. Jordbruket skulle då läggas till ett annat arrendeställe,

och meningen var, att de gamla byggnaderna skulle rivas. När hembygsföreningens styrelse fick kännedom härom, satte den sig i förbindelse dels med greve Sparre och fick hans löfte, att föreningen skulle få övertaga gården och att tomtplatsen, på vilken den låg, skulle undantagas vid utarrenderandet av jorden, så att gården skulle få ligga kvar på sin gamla plats, dels också med den gamle arrendatorn, som lovade att överlåta det mesta av de ålderdomliga såväl yttre som inre inventarierna till den nystartade föreningen. Själv var Ola Månsson även villig att öva tillsyn över gården och vara ciceron för eventuella besökare. Detta var en första början till ett visserligen blygsamt men dock ett slags hembygdsmuseum, som sedan har utökats och påbyggt genom gåvor av gamla verktyg och redskap av allehanda slag, som intresserade ortsbor skänkt till hembygdsgården. Ola Månsson var en sakkunnig förevisare och kände till alla de olika gammaldags föremålen och redskapen och kunde tala om deras användning för besökarna. Många av dessa ålderdomliga föremål känner nutidsmänniskan knappast namnet på, än mindre dess användning.

Nu är han borta sedan några år, den gamle förståndaren, och en ny man har fått träda till. Men än kan man få bese Bondrumsgården, och den är verkligen sevärd. Att den också varit flitigt besökt, framgår av besöksböckerna, där besökarna få skriva sina namn. Redan vid upptecknarens senaste besök där var en första besöksbok fullskriven och en ny mer än till hälften fulltecknad.

En mindre inträdesavgift upptages för att användas till hjälp till hembygdsgårdens underhåll. Det är framför allt halmtaken, som kräva tillsyn och omläggning då och då. Täckare till halmtak börja emellertid bli tunnsådda, men hittills har det lyckats folkskollärare Otto Nilsson finna dylik yrkesman.

Det är nämligen han, som har haft hand om ekonomien i hembygdssföreningen, och därmed har han även fått draga försorg om underhåll och tillsyn av Bondrumsgården. För denna uppgift har han visat livligt intresse, och man torde kunna säga, att Bondrumsgården varit hans särskilda skötebarn.

S N A P P H A N E N I B A K U G N E N .

Den gamle hembygdsgårdens förevisare Ola Månsson brukade vid förevisandet av bakugnen tala om en historia från snapphanefejden. En snapphane, som kom från Marydsskogarna, där ett band snapphanar hade sitt tillhåll, hade sänts med bud till en annan snapphaneavdelning i Andrarum. På vägen upptäcktes och igenkändes han av ett par svenska knektar, som satte efter honom. Kommen till Bondrums by undstack han sig i Bondrumsgården, där hustrun var ensam hemma. Med hot om att döda henne med sin väldiga kniv, om hon inte ögonblickligen gömde honom och därtill lovade, att inte röja hans gömställe, lät hon honom gömma sig i bakugnen. Men knektarna, som inte voro långt efter, hade sett, att han tog vägen in i gården. De ansatte kvinnan, som visserligen för sitt löfte till snapphanen ingenting vågade säga, men som ändå, när knektarna hotade henne, tyst gjorde ett tecken åt bakugnen. De öppnade luckan och uppmanade den med sin skarpslipade kniv beväpnade snapphanen att komma ut och ge sig fången. När han vägrade, gick en av dem efter halmkärvar, som de tände på och hotade innebränna snapphanen. Denne hade då intet annat att göra, än krypa ut ut och ge sig fången. Knektarna bundo honom och förde honom till den svenska förläggningen. Där dömdes han som spion att hängas. Det skulle ha skett i en gammal ek i närheten av Traneboda i Andrarum, som än i dag kallas snapphane-
eken.